

15. Občan a hospodářství

- ekonomie a ekonomika
  - základní ekonomické problémy, základní ekonomické kategorie
  - ekonomické systémy
  - tržní ekonomika, fungování trhu, subjekty trhu
-

Ekonomie a ekonomika

Ekonomie = společenská věda teoretická, která studuje nejobecnější souvislosti v hospodářském životě společnosti

- je to věda interdisciplinární (mezivědní), protože používá poznatky z jiných vědních oborů, předmětem ekonomie je ekonomika
- jako samostatná věda vzniká v 17.-18. století // A. Smith peníze nejsou skutečným bohatstvím

Ekonomika = specifická struktura vzájemných vztahů určených k uspokojování potřeb

- *makroekonomie* - studuje globální ekonomické jevy, stav národní ekonomiky a porovnává národní ekonomiky jednotlivých států (míra inflace, míra nezaměstnanosti, ekonomický růst, zahraniční obchod, HDP, HNP, obchodní a platební bilance)
- *mikroekonomie* - se zabývá individuálním chováním ekonomických subjektů a jejich vztahy
- *pozitivní ekonomie* – popisuje skutečný stav ekonomiky, aniž by ji hodnotila
- *normativní ekonomie* – analyzuje a hodnotí stav ekonomiky, navrhuje opatření a zlepšení, poskytuje normativní soudy, věnuje pozornost etickým a sociálním otázkám ve spojení s ekonomikou
- hnací silou ekonomiky je uspokojování potřeb pomocí statků a služeb

Potřeba = pocíťovaný nedostatek který si uvědomujeme a snažíme se ho překonat

- ekonomické x neekonomické
- hmotné x nehmotné
- biologické x kulturní
- individuální x společenské
- současné x budoucí
- zbytné x nezbytné

Statek = produkt lidské práce nebo přírody, který uspokojuje potřeby jako věc

- volné (čistý vzduch, voda - k dispozici v neomezeném množství)
- ekonomické, vzácné (zdroje na jeho výrobu jsou omezené)
- hmotné, nehmotné (duševní vlastnictví)

Služba = cizí činnost, která uspokojuje lidské potřeby svým průběhem

- věcná (oprava věci)
- osobní (uspokojuje člověka)

Základní ekonomické problémy, základní ekonomické kategorie

1) Co se má vyrábět, v jakém množství a kdy? – jaké statky a služby při daných možnostech produkovat, aby bylo vzácných zdrojů pro jejich výrobu co nejlépe využito a aby byly co možná nejlépe uspokojeny existující potřeby. Jde o problém volby mezi různými alternativami výroby statků a služeb.

2) Jak vyrábět? – to znamená jaké výrobní zdroje a jaké technologie budou použity k výrobě. Řešení tohoto problému probíhá současně s hledáním odpovědi na první otázku. Jde o nalezení optimální kombinace vstupů, která umožní vyrobit požadované výstupy.

3) Pro koho vyrábět? – jedná se o určení spotřebitelů.

Spotřeba = užití statků a služeb k uspokojování potřeb, je to finální fáze hospodářského procesu, je individuální a veřejná

- nevýrobní spotřeba – spotřeba spotřebních statků a služeb
- výrobní spotřeba – spotřeba výrobních statků

Výrobní faktory:

- **práce** = účelná a cílevědomá lidská činnost, která za pomoci kapitálu přetváří přírodní látky k prospěchu lidí
- **kapitál** = soubor statků, které nebyly bezprostředně spotřebovány a slouží k další výrobě, oceňován penězi, odměnou za využití je úrok
- **přírodní zdroje** = představovány půdou – ta je určena k obdělávání a tvoří zemědělský půdní fond a lesní půdní fond, odměnou za její využití je renta
- **dělba práce** = znamená rozdělení práce na jednotlivé činnosti, na něž se mohou zaměřit jednotliví pracovníci; dochází při ní ke zvyšování produktivity práce a snižování nákladů

Ekonomické systémy

- podle toho, jak která společnost řeší ekonomické otázky, rozlišujeme 4 ek. systémy:
- zvykový – ek. chování je založeno na tradicích a zvycích, společné vlastnictví, zkušenosti z generace na generaci, primitivní společnosti
- příkazový – direktivní/centrálně řízený, založen na plánování, rozhoduje se, jak se bude rozdělovat, směřovat, společné vlast., typický pro totalitní státy, typický pro válečný stav
- tržní – odmítá zásahy státu, samoregulující řád, předpokládá soukromé vlastnictví, konkurenční boj, uvolněný cenový systém, typický pro ekonomicky vyspělé státy
- smíšený – sociálně-tržní, předpokládá státní zásahy do určitých oblastí - právo, zdravotnictví, doprava, ...
- otevřené – výrobní zdroje přes hranice, dovoz, vývoz, mezinár. integrace
- uzavřené – soběstačnost, vyrobí jen to, co se spotřebuje (S. Korea, Kuba)

Tržní ekonomika, fungování trhu, subjekty trhu

Trh = místo, kde se střetává poptávka s nabídkou a kde dochází k výměně statků či vyr. faktorů mezi subjekty ekonomiky

- je složitý, má svůj řád, předpokladem trhu je dělba práce

- dělba práce:

- přirozená
- společenská
- průmyslová
- mezinárodní (dělba práce založena na kooperaci)

- dělení trhu:

- *podle velikosti:* světový, národní, místní
- *podle předmětu směny:* trh vyr. faktorů, finanční, statků a služeb
- *podle počtu výrobků:* agregátní (celkový), dílčí (jen jedním druhem výrobků)

- D. Ricardo – teorie komparativních výhod - země vyváží zboží nejvyšší komparativní výhody a obráceně

- zákl. model trhu:

- **poptávka** = souhrn zamýšlených nákupů

- **nabídka** = souhrn zamýšlených prodejů

- dělení poptávky a nabídky:

- agregátní(celková)

- individuální(zajímá nás 1 výrobce a všechny jeho výrobky)

- dílčí(jeden druh výrobku)

- vliv na poptávkovou křivku mají výše reálných mezd, reklamy

- křivka poptávky má klesající tvar, ovlivněno různými faktory

- **komplement** = doplněk ke zboží(např. benzin pro auto), má vliv na posun poptávkové křivky

- **substitut** = náhrada zboží

- $E = \text{equilibrium}$ = rovnovážná poloha, úsilí trhu směřovat k rovnováze

- $P=N \rightarrow E$ -- $P>N \rightarrow$ roste cena(nedostatek zboží) -- $P<N$ klesá cena(přebytek zboží)

- cena vyčišťuje trh od přebytku a nedostatku zboží

Subjekty trhu:

- **domácnosti** – nakupují na trhu statky a služby, které potřebují a zároveň nabízejí svou práci, která jim umožní vydělat si peníze k nákupu

- **podniky** – přicházejí na trh se zbožím, aby ho prodaly a dosáhly zisku a současně nakoupily vše, co k podnikání potřebují

- **stát** – nakupuje, prodává a ovlivňuje(stanovení právních podmínek podnikání, stanoví a vybírá daně) → zvyšuje efektivnost, spravedlnost a stabilitu ek. syst.

- **zahr. subjekt** – soubor domácností, firem, vlád, které vstupují do nár.ekonomiky zvenčí, ty to vztahy musí respektovat více právních režimů(clo, dovozní povolení, podpory zahr. investic)

3 základní pilíře trhu:

soukromé vlastnictví

cenový systém- cena vede k vytváření rovnováhy mezi N a P

konkurence